

עין משפט
נר מצוה

בא **ב** מיי פכ"א מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קו טושי"ע ח"מ כ"י ז סעף א ג וס"י כח סעף ה ו טעף ט:

ג ונמ"י פ"י מהל' מעשר הל"ב ופ"י מהל' מנמלא משכב הל"ב]:

י ד עיין בכ"מ שם הל' ג: יא ה מ"י שם הל' ד סמג עשין קח טושי"ע ח"מ כ"י ח סעף ב:

יב ו ז מ"י שם טושי"ע שם כ"ה:

יג ח מ"י פ"א מהל' עדות הלכה ב סמג עשין כח טושי"ע ח"מ כ"י כח סעף ה:

יד ט מ"י פ"א מהל' אבהי הל' יג סמג עשין עג טושי"ע ח"מ כ"י רסג סעף א:

טו י מ"י פ"א מהל' עדות הלכה ג סמג לאחין קט טושי"ע ח"מ כ"י כח סעף ה:

טז ב מ"י שם הל' ג ופ"ה מהל' ח"ת הל' ג סמג שם וס"י יג טושי"ע י"ד כ"י רמב סע"י יא: יז ל טושי"ע ח"מ כ"י כח סע"י ה:

יח מ מ"י פכ"א מהל' סנהדרין הל' י סמג עשין קט טושי"ע ח"מ כ"י ז סעף ח:

יט ב מ"י פכ"ב שם הל' ג סמג שם טושי"ע ח"מ כ"י ט סעף ו:

כ ס מ"י שם הל' ז ופ"ב שם הל' י"ד סמג שם טושי"ע ח"מ כ"י ז ס"י: כא ע מ"י פ"י מהל' עדות הלכה א סמג לאחין ריט טושי"ע ח"מ כ"י לג סעף א:

כב פ מ"י פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ג סמג עשין קט טושי"ע ח"מ כ"י טו סעף י:

רבינו חננאל

אי נמי לשודא דדייני: אמר עולא אמר רב הונא מחלוקת בבעלי דינין בשעת משא ומתן, אבל בשעת גמר דין דברי הכל בעמדה. ודיינין בישיבה כדכתיב (ויצמד העם על משה וגו' וכתיב) וישב משה לשפט את העם (ויצמד העם על משה וגו') אימת הוא גמר דין כדבעי דינא למימר איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. (ל פ"י עירקאת דמסני, תרגום שרוך נעל: אמר רבה בר רב הונא צורבא מרבנן דידע בשהדותא וזילא ביה מילתא למיזל וימסידה קמי דינא דבעיר מיניה לא לזיזיל. דתנן מצא שק או קופה וכל דבר שאינו דרכו ליטול הרי זה לא יטול. והיינו דכתיב והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם, כיצד זקן ואינה לפי כבודו. והני מילי עדות סמוך, אבל איסורא אין חכמה ואין תבונה וגו' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. עמידה העדים עשה הוא שנאמר ועמדו שני האנשים וכתבו תורה עשה הוא שנאמר והדרת פני זקן קום עשה דכבוד תורה ערף: פ"י סניגורן כמו מליץ יושר הוא. כלומר יטען, וכן שלא היאך שערין. וכן שלא ישב תלמיד בור לפני הדיין. וכן אם יודע אדם בחבורו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו לא לדין ולא לעדות. וכן היודע ברין שהוא מרומה שלא יחתכו.

ל:

אי נמי לִשְׁוּדא. לפר"ת דמפרש דשודא למי שירצה הדיין ליתן יתן כִּרְיָן לומר דהכל היה בעל דין שכנגדו ת"ח והיה ירא שמה יתן לו כדלמנר (כתובות פה:) תלמיד חכם קודם גבי נכסי לטוביה ולכן שלח ליה שגם זה ת"ח ויעשה שודא למי שירצה:

הכל מודים בעדות דכתיב ועמדו. שסמכו לשני אנשים ולא כתיב ושני אנשים אשר להם הריב יעמדו ועי"ל דקאי נמי אלשאר להם ריב דהיינו בעלי דינין ובגמר דין כדלמריין בסמוך דלית לן לאוקומה דומיא דעדים דהוי כגמר דין:

אפרח ע"י בר אוזוא. אע"ג דבעינן קימה שיש זה הידור כדלמריין פ"ק דקדושין (דף ג.) מ"מ אין איסור שהרי עומד היה ועי"ל דהיא היתה יודעת שצפניה עמד ושלא עשה אלא משום סתימת טענת בעל דינה וכלאו הכי לא דמי לעומד ט מפניו צבית הכסא וצבית המרחץ דהתם ליכא הידור כלל: **והאמר מר בשעת גמר דין בו**. אע"ג דהיה יכול להושיצה כדלמנר בסמוך דעשה כבוד תורה עדיף וה"נ עשה כבוד תורה שהיתה אשת חצר איכא למימר שלא רצה להושיצה שלא לסתום טענת בעל דינה אפי' בשעת גמר דין אע"פ שגמר הטענות או שמא אין צאשת חצר לאחר מיתה עשה כבוד תורה עדיף:

אבל איסורא אין חכמה. בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יח:) דפריך גבי כ"ג מעיד מוהשתעלמט לא מצי לשנויי הא דמעיד היינו צאיסורא דא"כ אפי' מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שתהא אימתו עליך משום דאין חכמה כ"י מיהו מינה דהכל שז ואל תעשה הוא ובפרק מי שמתו צברכות (דף יט:) מוכח דשרי אפי' צאיסור דפריך גבי המולא כללס צבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטעמא למת מלוה משום ציון המת ומשני שז ואל תעשה שאני וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מלוה שאין לו קוצרים לכך שז ואל תעשה שרי מדע דצקוצים לא דמי כבוד ידיהו פסח ומילה וכן לפשוט כללס צשוק גנאי גדול כגנאי מת מלוה צשוק פריך מיניה אצל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי צאיסורא אפי' בשז ואל תעשה ודמי ליה גנאי דמלא שק או קופה והתם נמי דפריך ממלא שק וקופה מכ"ש פריך וה"מ לשנויי שז ואל תעשה כדמשני צתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאימיהב למחילה או שמא אכתי לא אסיק לדעתיה הא שגויא ועי"ל דכשעשין איסור על ידו לא מיקרי שז ואל תעשה והכא כדפירש בקונטרס כגון שצאה אשה לפני חכם להמירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי ובצמוגא שרי אפי' מוציאין ממון על ידו מצעלוי שלא כדין ומלא שק או קופה דמיימי ראייה מיניה כגון שרואה אחר ליטלו והשתא נמי ניחא הא דליצטרך לשנויי התם שאני ממוגא

דלתיבה למחילה (נ"ע"ט תוס' צ"מ ל: ד"ה אלא): **עשה** דכבוד תורה עדיף. וא"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך צפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי צמקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דלילה היא (נ"ע"ט מוספות וצ"ח טו. ד"ה מיושב: ורואה

שבועת העדות פרק רביעי שבועות

אי נמי לשודא דדייני. יש דין שאינו תלוי צראיית עדים ולא בשבועה אלא צמה שלג דדיינים נוטה לזכות ולחייב כגון הנך דכתובות (דף פה:)

ההוא דלמנר להו נכסי לטוביה ואתו שני טובייה ואמריין התם שודא דדייני למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה אי נמי לשני

שטרות של מנר שנכתבו ציוס אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה אמריין [שם ד.] שודא דדייני אף כאן כך שלח לי אס הדין תלוי בשודא דדייני זה ראוי לזכותו שחכם ונדיק הוא. שודא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה ציס שדי צימא (שמות טו):

אי נמי לשודא דדייני אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין «אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב יועמדו שני האנשים אמר רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן יאבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב ²וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם ל"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתחמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה ³אשת חבר הרי היא כחבר א"ל לשמיעיה צא ואפרח עלי בר אוזוא ושדי עלוואי ואיקום והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה ידיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי ⁴מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא במש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב היכי עביד הכי והא מסתחמן טענתיה אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפייס מינאי ואמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב ⁵ משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידיניה יאבל קביע ליה עידיניה לית לן בה מימר אמר בעידיניה טריד ואמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזומר מיניה לאסהודי קמיה לא לזיזל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא ⁶מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הגי מילי בממוגא יאבל

באיסורא ³ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ⁴כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר ⁵אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה ⁶עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגורן בור גולת מרמה) ת"ר ⁷מגין לדיין שלא יעשה ⁸סניגורן דלבריו תלמוד לומר ⁹מדבר שקר תרחק ¹⁰ומגין לדיין שלא ישב תלמיד בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק ¹¹ ⁱמגין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן ²וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מגין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק ³מגין לדיין שיודע ברין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

באיסורא ³ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ⁴כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר ⁵אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה ⁶עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגורן בור גולת מרמה) ת"ר ⁷מגין לדיין שלא יעשה ⁸סניגורן דלבריו תלמוד לומר ⁹מדבר שקר תרחק ¹⁰ומגין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן ²וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מגין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק ³מגין לדיין שיודע ברין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

עשה דכבוד תורה עדיף. וא"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך צפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי צמקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דלילה היא (נ"ע"ט מוספות וצ"ח טו. ד"ה מיושב: ורואה

שבועת העדות פרק רביעי שבועות

אי נמי לשודא דדייני. יש דין שאינו תלוי צראיית עדים ולא בשבועה אלא צמה שלג דדיינים נוטה לזכות ולחייב כגון הנך דכתובות (דף פה:)

ההוא דלמנר להו נכסי לטוביה ואתו שני טובייה ואמריין התם שודא דדייני למי שהדיין רואה שהוא ראוי לתת לו מתנה אי נמי לשני שטרות של מנר שנכתבו ציוס אחד ואין ידוע למי מסר המוכר שטרו תחלה אמריין [שם ד.] שודא דדייני אף כאן כך שלח לי אס הדין תלוי בשודא דדייני זה ראוי לזכותו שחכם ונדיק הוא. שודא לשון השלכה כדמתרגמינן ירה ציס שדי צימא (שמות טו):

אי נמי לשודא דדייני אמר עולא מחלוקת בבעלי דינין «אבל בעדים דברי הכל בעמידה דכתיב יועמדו שני האנשים אמר רב הונא מחלוקת בשעת משא ומתן יאבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דכתיב ²וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם ל"א מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה דהא עדים כגמר דין דמו וכתיב בהו ועמדו שני האנשים דביתהו דרב הונא הוה לה דינא קמיה דרב נחמן אמר היכי נעביד אי איקום מקמה מסתחמן טענתיה דבעל דינא לא איקום מקמה ³אשת חבר הרי היא כחבר א"ל לשמיעיה צא ואפרח עלי בר אוזוא ושדי עלוואי ואיקום והאמר מר מחלוקת בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיינים בישיבה ובעלי דינין בעמידה ידיתיב כמאן דשרי מסאניה ואמר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב אמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי ⁴מותבינן ליה לצורבא מרבנן ולעם הארץ נמי אמרינן ליה תיב ואי קאי לית לן בה רב בר שרביא הוה ליה דינא קמיה דרב פפא אותביה ואותיב נמי לבעל דיניה אתא שליחא דבי דינא במש ביה ואוקמיה לעם הארץ ולא אמר ליה רב פפא תיב היכי עביד הכי והא מסתחמן טענתיה אמר רב פפא מימר אמר איהו הא אותבן שליחא הוא דלא מפייס מינאי ואמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן ועם הארץ דאית להו דינא בהדי הדדי לא ליקדום צורבא מרבנן וליתיב ⁵ משום דמיחזי כמאן דסדר ליה לדיניה ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידיניה יאבל קביע ליה עידיניה לית לן בה מימר אמר בעידיניה טריד ואמר רבה בר רב הונא יהאי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזומר מיניה לאסהודי קמיה לא לזיזל אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא ⁶מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול הגי מילי בממוגא יאבל

באיסורא ³ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ⁴כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר ⁵אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה ⁶עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגורן בור גולת מרמה) ת"ר ⁷מגין לדיין שלא יעשה ⁸סניגורן דלבריו תלמוד לומר ⁹מדבר שקר תרחק ¹⁰ומגין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן ²וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מגין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק ³מגין לדיין שיודע ברין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

באיסורא ³ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ⁴כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר ⁵אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה ⁶עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגורן בור גולת מרמה) ת"ר ⁷מגין לדיין שלא יעשה ⁸סניגורן דלבריו תלמוד לומר ⁹מדבר שקר תרחק ¹⁰ומגין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן ²וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מגין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק ³מגין לדיין שיודע ברין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

באיסורא ³ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' ⁴כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב: רב יימר הוה ידע ליה סהדותא למר זוטרא אתא לקמיה דאמימר ⁵אותבינהו לכולהו אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר עולא מחלוקת בבעלי דינין אבל בעדים דברי הכל בעמידה א"ל האי עשה והאי עשה ⁶עשה דכבוד תורה עדיף (סימן סניגורן בור גולת מרמה) ת"ר ⁷מגין לדיין שלא יעשה ⁸סניגורן דלבריו תלמוד לומר ⁹מדבר שקר תרחק ¹⁰ומגין לדיין שיודע לחבירו שהוא גזלן ²וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן מגין שלא יצטרף עמו תלמוד לומר מדבר שקר תרחק ³מגין לדיין שיודע ברין שהוא מרומה שלא יאמר הואיל והעדים מעידין אחתכנו ויהא קולר

עשה דכבוד תורה עדיף. וא"ת כ"ש כבוד מלך שהרי אינו יכול למחול על כבודו ואמאי אוקמיה שמעון בן שטח לינאי המלך צפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט.) ויש לומר דשאני דיני נפשות דחמירי אי נמי צמקום שאין חכם מוחל על כבודו חמיר כבוד תורה מכבוד מלך ומה שיכול למחול משום דתורה דלילה היא (נ"ע"ט מוספות וצ"ח טו. ד"ה מיושב: ורואה

מסורת הש"ס

א) [בשאלמות איתא רבא], ב) [ע"י לט.], ג) [גירסת הערוך ערך כמש מצורפה מרבנן מכתשין בעם הארץ לא מכתשין ע"כ וגם דרש"י דחולין ז: ד"ה מנחש פירש מפזיר ומזירו בשבועות (ד' מ"מ ס"י ח סעף ב, ד) צ"מ דף כט: ע"ש, ט) סנהדרין פב. עירובין סג. צרכות יט., י) [כתובות קו.], ז) [פ"י סניגורן מלך כמה דאת אמר קטיגור נעשה סניגור ריי"ק, ח) [רש"י גורם כלל המגין ומינן, ט) עיין בספר סוס ישועות, י) [שמות כג, כ] [גריס כג], ו) [שם ו], ט) [קדושין לב.],

תורה אור השלם

1. יעמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני יי לפני הכהנים והשופטים אשר יהיו בכימים ההם: דברים יט ז
2. יהיה ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד ויעל משה מן הבקר עד הערב: שמות יח ז

3. איך חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד יי? משלי כא ל
4. מדבר שקר תרחק וקץ וצדיק אל תהרג כי לא אצדיקך רשע: שמות כג ז

הגהות הב"ח

א) גמ' ולמיז קמיה דיינא משום. י"ב ג"י הלא"ש אצל הרי"ף גורם קמיה רביה וכן גורם הרמב"ם עיין פכ"א מה"ס: ב) שם ומגין לדיין שיודע בחבירו שהוא:

מוסף רש"י

בטש. הפזיר (ע"י חולין א). ואין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו, שאזת חשבו הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן הסוף לבית שמור, הרי זה לא יטול. ופטור מהשבת אבידה, דילפנן מוהשתעלמט (ב"מ כט.). אין חכמה כ"י. חשונה נגד ה' (ברכות יט.) אין מורת המנה וכבוד ותבונה ויעץ עומדת כנגד חילול השם (ערוכין טג.).

^[1] גירסת הערוך ערך כמש מצורפה מרבנן מכתשין בעם הארץ לא מכתשין ע"כ וגם דרש"י דחולין ז: ד"ה מנחש פירש מפזיר ומזירו בשבועות (ד' מ"מ ס"י ח סעף ב, ד) צ"מ דף כט: ע"ש, ט) סנהדרין פב

^[2] גירסת הערוך ערך כמש מצורפה מרבנן מכתשין בעם הארץ לא מכתשין ע"כ וגם דרש"י דחולין ז: ד"ה מנחש פירש מפזיר ומזירו בשבועות (ד' מ"מ ס"י ח סעף ב, ד) צ"מ דף כט: ע"ש, ט) סנהדרין פב